

Ks. Sylwester Jaśkiewicz

Vincenzo Palumbo, *La misericordia di Dio tra sofferenza e compassione. La «via» della teologia italiana contemporanea*, Edizioni Dehoniane Bologna (EDB), Bologna 2018, ss. 350

Rozwijający się z wielką siłą w ostatnim czasie na niemal wszystkich zakątkach globu kult Bożego miłosierdzia rodzi nie tylko coraz większe zainteresowanie tą prawdą, ale i owocuje licznymi publikacjami, które starają się wyjść naprzeciw zainteresowaniom i ujmują najbardziej charakterystyczne przejawy tego przymiotu Bożego. Próba całościowego ujęcia tzw. fenomenu Bożego miłosierdzia nie jest rzeczą łatwą, co zdaje się potwierdzać doskonale studium włoskiego franciszkanina Vincenzo Palumbo pt. „*La misericordia di Dio tra sofferenza e compassione. La «via» della teologia italiana contemporanea*”, w którym koncentruje się on na jednym aspekcie miłosierdzia Bożego, a mianowicie na relacji pomiędzy cierpieniem a współczuciem w Bogu. Jak bogata jest to relacja, i jak głęboko sięga w nieprzeniknione głębiny Trójjedynego Boga, ukazuje ojciec Vincenzo, biorąc za punkt odniesienia dorobek wybranych czterech wybitnych współczesnych teologów włoskich: Marcello Bordoni, Bruno Forte, Giacomo Canobbio oraz Vito Mancuso. Całość publikacji obejmuje obok sześciu zasadniczych rozdziałów także wykaz skrótów, wstęp, zakończenie, bibliografię oraz indeks imion.

Starszy współbrat Palumbo ojciec Vincenzo Battaglia, w przygotowanym przez siebie wstępie do tej publikacji, wskazuje na jej aktualność. W pierwszej kolejności przenosi ona niejako punkt ciężkości rozważań o cierpieniu i współczuciu Boga z wcielonego Syna Bożego Jezusa Chrystusa na pozostałe Osoby Trójcy Świętej, a więc na Boga Ojca i Ducha Świętego. Jak i na ile można mówić o cierpieniu i współczuciu Ojca wszechmocnego i miłosiernego? W jaki sposób uwidoczniła się obecność i działanie Ducha Świętego w wydarzeniu Krzyża? – pytania jak te mają wyraźny wątek antropologiczny, gdyż są pytaniami o obecność Boga w ludzkim cierpieniu. Im bardziej pyta się o Boga, tym bardziej jesteśmy zmuszeni pytać się również o człowieka. Znaczący wkład studium Palumbo uwidacznia się także, zdaniem Battaglia, w zestawieniu z wielobarwną panoramą obszernego kontekstu kultury i cywilizacji współczesnej.

I rozdział publikacji Palumbo stanowi zarys współczesnej dyskusji na temat cierpienia i współczucia Boga, która jest mocno zakorzeniona w teologii krzyża. Punktem odniesienia w teologii katolickiej jest tu słynne

studium Węgra Zoltana Alszeghy i Włocha Maurizio Flick (*Il mistero della croce. Saggio di teologia sistematica*) z 1978 r. Palumbo ukazuje następnie Magisterium soborowe i posoborowe. W dalszej części przedstawia wkład wybranych teologów protestanckich i katolickich, którzy znacząco wpłynęli na teologię włoską: Jürgen Moltmann, Eberhard Jüngel, Hans Urs von Balthasar, Jean Galot i Christoph Theobald.

Rozdziały II-V są prezentacją wkładu poszczególnych teologów włoskich. Marcello Bordoni zwraca uwagę na agapiczne uczestnictwo Ojca w krzyżu Syna w mocy Ducha Świętego. W krzyżu Syna objawia się pneumatologia *crucis*. Krzyk opuszczenia Jezusa na krzyżu Bordoni zestawia z dyskretną, aczkolwiek niewidzialną obecnością Ojca i Ducha Świętego. Krzyż Zmartwychwstałego jest objawieniem miłości trynitarniej. Z kolei Bruno Forte zwraca szczególną uwagę na tajemnicę cierpienia i śmierci w Bogu jako nieodłączny warunek zbawienia. Aby wejść w tą tajemnicę, nie trzeba odnosić się do filozofii, ale do Biblii. Tylko Bóg cierpiący jest w stanie zbawić człowieka, ponieważ w całości przyjął cierpienie ludzkie i olbrzymie konsekwencje grzechu i zła. W krzyżu Zmartwychwstałego objawiło się całe bogactwo miłości trynitarniej, a sam Ukrzyżowany jest pięknym zdolnym zbawić świat. Oryginalność Giacomo Canobbio wyraża się przede wszystkim w tym, że jest on wiernym uczniem św. Tomasza z Akwinu i podobnie jak trzynastowieczny wielki teolog nie dopuszcza cierpienia ani Boga, ani w Bogu. To właśnie niecierpięliwość i niezmiennność jest warunkiem zbawienia. Vito Mancuso w przeciwieństwie do swoich poprzedników w krzyżu widzi ikonę Boskiej natury. Obecność Ojca w historii jest tylko duchowa. W centrum zainteresowania Mancuso jest niewinne cierpienie, które zwykło się tłumaczyć jako: formę kary chcianą przez Boga; jako sposób lub okazję nauki dla człowieka a ostatecznie jego ratunku; jako niechciane przez Boga oraz po linii gnostycyzmu jako niechciane przez Boga, ale wynikające z przyrody, z którą Bóg nie jest w stanie nic zrobić. Choć współobecność zła i Boskiej miłości jest jednym wielkim „dramatem teologicznym”, to jednak krzyż jest osadzony na zawsze w sercu Boga, a nie tylko pomyślany w związku z naprawą świata. Narodziny wolności okupione są najwyższą ceną krwi. Obecność Ojca uwidacznia się w duchu ludzkim.

Na wnioski z prezentacji podjętego tematu cierpienia i współczucia Boga w odniesieniu do prezentowanych stanowisk, a także w kontekście do innych źródeł przychodzi pora w rozdziale VI. Odkryć tajemnicę krzyża to odkryć mądrość, jaką ukazuje cały Nowy Testament. W zrozumieniu związku niezmienności ze zmiennością Boga konieczne jest odniesienie się do analogii. W tajemnicy krzyża, która jest uwięzieniem kenotycznego wymiaru tajemnicy Wcielenia poznajemy pełną prawdę o Bogu Jezusa Chrystusa. Uwięzieniem dyskursu staurologicznego jest dyskurs trynitarny. Nie ma sprzeczności pomiędzy Trójcą ekonomiczną a Trójcą immanentną. Krzyż Chrystusa nie jest końcem, on prowadzi do zmartwychwstania, do pełni życia i miłości.

W zakończeniu włoski franciszkanin przywołuje najnowsze wypowiedzi Magisterium Kościoła i postuluje duszpasterstwo miłosiernego współczucia jako styl ewangelizacji.